

Sammanfattning av

Seminarium den 10 september 2004 på Sturehofs slott: ”Biologisk mångfald i vatten”, arrangör Södertörnsekologerna

45 personer slöt upp till seminariet. Deltagarna var kommunala politiker och chefstjänstemän från nio kommuner. Dagen började med att **Irène Lundberg**, ekolog i Nynäshamns kommun, hälsade välkomna.

Sedan berättade **Bo Ljungberg** och **Göran Bardun** Södertälje respektive Tyresö kommuner, om Södertörnsekologernas verksamhet med fokus på inventeringar i sjöar och vattendrag.

Södertörnsekologerna bildades år 1990 då man startade sitt första gemensamma inventeringsprojekt om hotade arter på Södertörn. Genom åren har bland annat insekter, mossor, lavar, svampar, fladdermöss, vattenväxter, trollsländor, fiskar och sötvattensmusslor inventerats på Södertörn med omgivning.

Under de senaste åren har Södertörnsekologerna främst inriktat sig på att kartlägga växter och djur i sötvatten. Mycket ny kunskap har kommit fram om den biologiska mångfalden i våra 351 sjöar. Resultaten är samlade i en sökbar databas med drygt 10 000 fynduppgifter. Arbetet med inventeringarna och att arbeta fram databasen hade knappast kommit tillstånd om inte Regionplane- och trafikkontorets (tidigare Landstingets) miljöanslag hjälpt till med att finansiera projekten.

Genom Södertörnsekologernas inventeringar i sjöar och vattendrag har stor kunskap om den biologiska mångfalden i våra sötvatten tagits fram på ett för kommunerna ekonomiskt fördelaktigt sätt samtidigt som vi kunnat anlita bästa möjliga expertis på området. Genom samarbetet med Naturhistoriska riksmuseet har vi kvalitetssäkrat inventeringsmaterialet genom att fynden införlivats i museets samlingar. Den gemensamma sjödatabasen kan nu användas av kommunerna, andra myndigheter och forskare för fortsatta analyser.

Irène Lundberg hälsar välkommen.

Bo Ljungberg berättar om Södertörnsekologernas tidigare projekt.

Göran Bardun berättar om Södertörnsekologernas sjöprojekt.

Ulf Gärdenfors från ArtDatabanken var tyvärr sjuk och **Bo Ljungberg** fick i stället hoppa in och ge ett sammandrag av Ulfs föredrag ”Biologisk mångfald – det är i kommunerna den finns”

Vi har genom internationella konventioner förbundit oss att se till att arter inte utrotas. Rödlistan är ingen ”dagslända” utan ett verktyg, en analys av situationen och om vilken risk olika arter löper att försvinna från landet. ArtDatabanken reviderar rödlistan vart fjärde år. Just nu pågår dessutom stora arbeten där länsstyrelserna i samarbete med ArtDatabankens personal upprättar åtgärdsprogram för många av de mest hotade arterna i landet.

Utrotningen är en process som inte sker helt plötsligt. Arter kan leva kvar lång tid, dömda att försvinna om inga åtgärder vidtas. Orsaken till det successiva utdöendet kan ibland bero på den fortgående fragmentiseringen av landskapet. Små isolerade populationer kan drabbas av något som gör att den försvinner från lokalen och utan möjlighet att reparera sig eftersom ingen invandring kan ske från omgivningen på grund av avstånden till andra populationer. Många arter på rödlistan finns kvar i landet, men ser man ur lokalt perspektiv exempelvis på kommunal nivå så kan en stor procent av arterna vara utrotade under det senaste seklet medan procentsiffran på nationell nivå kan verka försumbar! Kontentan är således att det är ute i kommunerna det händer saker och ting och det är där det finns möjligheter att vidta åtgärder för att arter skall kunna fortleva.

Förutom arbetet med rödlistan redovisades kortfattat ArtDatabankens uppdrag att ta fram ”Nationalnyckeln för Sveriges flora och fauna”. Ett projekt som kommer att pågå i tjugo år där samtliga arter inom de olika djur-, svamp- och växtgrupperna skall beskrivas utförligt med tillhörande illustrationer. Den första volymen kommer att behandla dagfjärilarna och beräknas bli tryckt april 2005.

Före lunch bar det av till sjön Uttran. **Per Skyllberg**, Salems kommun, berättade om sjöns näringsstatus samt växt- och djurliv. **Stefan Lundberg** från Naturhistoriska riksmuseet berättade mycket om fiskar och musslor och deras livsvillkor. Dessutom demonstrerade han tillsammans med en av deltagarna hur man inventerar fisk med handnot, ett fiskenät med blytyngder i nedre delen. Fångsten blev bland annat mört, abborre och gädda. Alla som ville fick också prova att leta musslor med hjälp av vattenkikare och vadarstövlar.

			
Per Skyllberg berättar om sjön Uttran.	Stefan Lundberg berättar entusiastiskt om musslor.	Notdragning av fisk.	Studier av fångsten i fiskenätet.

Eftermiddagen inleddes med en föreläsning av **Lennart Sorby**, tillträdande samordnare för vårt vattendistrikt, Norra Östersjön. Vattendistriktet omfattar i princip det som i många sammanhang går under namnet Mälardalen. Han berättade om vad Vattendirektivet innebär och hur tidsplanen ser ut för arbetet.

Hur går vi från grönsakssoppa och Coca-cola till Loka?
Hur får vi rena sjöar? Det är vad Vattendirektivet handlar om.

Beslutet om Vattendirektivet fattades i EU år 2000. Nu har vi införlivat det i vår lagstiftning. Fem vattenmyndigheter är bildade och därifrån kommer arbetet att styras. Målet är att alla vatten (sjöar, vattendrag, grundvatten och kustvatten) ska ha uppnått "God ekologisk status" år 2015.

Arbetsgången:

- klassning av vattnen
- bedömning av hur de mår
- åtgärdsprogram för de sjöar som inte når upp till kraven
- återkoppling till EU – rapportering

Lennart skickade ut en fråga till kommunerna: hur mycket vill vi delta i arbetet med att genomföra vattendirektivet?

June Lindahl från planenheten på Boverket fortsatte sedan på samma tema genom att prata om hur vattendirektivet kan påverka det kommunala planmonopolet.

I Plan- och bygglagen (PBL), som togs i bruk i slutet av 80-talet, integreras planeringen av mark och vatten. När nu lagstiftningen om vattendirektivet läggs i Miljöbalken (MB) får vi två parallella lagstiftningar som handhar planering av vattenresurserna. MB har ett ovanifrånperspektiv till skillnad från PBL, där det kommunala initiativet är centralt.

Hur kommer bestämmelserna om åtgärdsprogram och miljö kvalitetsnormer att verka mot andra lagstiftningar? Vilken styrka kommer de att ha?

Den sista föreläsaren för dagen var **Daniel Larson** från institutionen för miljöanalys på Sveriges lantbruksuniversitet. Hans ämne var "Främmande arter i svenska vatten".

Introduktioner av nya arter kan vara avsiktliga, som vid jordbruk, skogsbruk och "put and take"-fiske, eller oavsiktliga, då arter kommer med "på köpet" till exempel med båtar.

När nya arter kommer in kan det leda till att andra arter dör ut, att den nya arten korsbefruktas med en befintlig och att nya sjukdomar sprids. Konsekvensen blir ofta både ekologiska och ekonomiska skador. Men givetvis är spridning av nya arter inte bara av ondo: vi har också nytta av dem till odling och uppfödning.

Exempel på arter som har spritt sig i Sverige är signalkräftan (med parasiten kräftpest som slår ut flodkräftan) samt vattenväxterna sjögull och vattenpest.

Just vattenpesten handlar Elodea-projektet om. Daniel Larsons forskargrupp har undersökt vad som påverkar sjöars motståndskraft mot invasionsarter i allmänhet och vattenpest i synnerhet. Som studiematerial har man använt Södertörnsekologernas sjödatabas med uppgifter från inventeringen av vattenväxter.

		
Lennart Sorby berättar om Vattendirektivet.	June Lindahl gav historiskt perspektiv på lagstiftningen.	Daniel Larson berättade om invasionsarter.

Den sittande delen av dagen avslutades med en paneldiskussion där vi hade möjlighet att ställa frågor till alla föreläsarna. Diskussionen och frågestunden leddes av **Thomas Strid**, Södertörnsekologernas representant från Huddinge kommun.

	
Thomas Strid agerade som diskussionsledare.	Panelen.

För de intresserade avslutades dagen med en visning av slottets vackra rum, med målande beskrivningar av 1700-talsmänniskans liv och leverne förmedlade av vår guide Magnus Åkerlind.

För att se fler bilder från seminariet, gå in på Södertörnsekologernas hemsida, www.sodertornsekologerna.org. Där kan du även titta på några av föreläsarnas åskådningsmaterial.